

SVATÍ
CÍRKEVNÍHO
ROKU

JOSEF
HEYDUK

 SVATÍ
 CÍRKEVNÍHO
 ROKU

J O S E F
H E Y D U K

VYŠEHŘAD

PRAHA 2012

© Josef Heyduk – dědicové c/o DILIA, 1994

ISBN 978-80-7429-293-4

Předmluva

Běh církevního roku obsahuje též podivuhodným způsobem poukazy na základní hodnoty křesťanského života. Ukáží se nám, jakmile zalistujeme v kalendáři. Každý den tu připomíná buď nějakou význačnou událost z dějin křesťanství (narození Krista, jeho smrt, sesláání Ducha svatého apod.), nebo nějakého světce. Na rozdíl od pořádku církevního roku, jenž počíná příchodem adventu, se však v této své poslední knížce Josef Heyduk z praktických důvodů řídil počátkem roku občanského.

Kdo je to světec? Je to „svědek víry v Boha“, jenž obzvláště příkladným způsobem v sobě zosobnil křesťanské ctnosti. Církev neurčuje, kdo jím má být, ona odhaluje, kdo jím je. V 1. tisíciletí za vodítka sloužilo to, že počal být za takového lidem uznáván, přičemž svědectvím obzvláštní hodnoty se stávaly zázraky, s daným světce spojené. Od té doby prohlášení někoho za svatého musí předcházet přísný proces, v němž zvláštní komise pečlivě váží všechna pro i proti. Jestliže tedy mezi nejstaršími světci se mohou vyskytovat osobnosti napůl mytické (Kosma a Damián ad.), světci pozdější jsou nesporné a prověřené osobnosti zpravidla velkého historického nebo duchovního významu.

Proč lidé začali světce uctívat? Příčin je řada, jednou z nich je skutečnost, že lidem sužovaným osobními nesnázemi či vědomím své hříšnosti zřejmě připadali ti, kdo prožili úděl obyčejného člověka a před Bohem obstáli, bližší než Bůh, podle jejich představ jim ve své velikosti tak neskonale vzdálený. A zároveň věřili, že ten, který před Ním tak dobře obstál, může se stát u Něho také jejich přímluvcem, když mu díky svým zásluhám stojí o tolik blíže. Tak se z některých světců stávali patroni, ochránci a přímluvci za národy, z nichž pocházeli nebo mezi nimiž působili, za města, kde se narodili nebo kde je zvláště uctívali, za příslušníky povolání, kterým se třeba oni sami zabývali, atd.

Barvitě výjevy ze života světců, zaznamenané v legendách, se také stávaly námětem uměleckých děl, hlavně obrazů a soch. Aby věřící snáze určili, o kterého z nich se jedná, vžil se zvyk označovat je přídavnými znaky, tzv. atributy. Ty zpravidla také souvisejí s něja-

kým jejich povahovým rysem či příhodou z jejich života. Atributy nebývaly ovšem nějak přesně určeny a tak zde nacházíme určité kolísání. Proto tu provedl autor určitý výběr.

Za dva tisíce let svého trvání církev nashromáždila obrovské zástupy světců. Jejich význam je někdy místní, jindy celonárodní, v určitých případech všelidský. Který vzdělanec by neznal jména sv. František z Assisi, sv. Tomáš Akvinský, sv. Augustin? Ani zde se Josef Heyduk nemohl vyhnout nutnosti vybírat, a proto volil nejčastěji ty, kteří jsou obecně známí, mají vztah k naší vlasti či s jejichž jmény se setkáváme nejčastěji.

Svátek jednotlivých světců připadá často na den jejich smrti, svatořečení apod. I tu ovšem dochází k různým posunům, a proto ne vždy a na každém místě je určitý světec slaven ve stejný den.

Jestliže jsme řekli, že každý světec představuje zosobnění nějaké význačné křesťanské hodnoty, pak je třeba tuto knihu číst i s tímto zřetelem. Pod někdy prostým či dokonce jakoby naivním vyprávěním se vždy skrývá poukaz na něco podstatného, na to, jak dokázal člověk stejně slabý jako my ostatní prokázat svou víru a lásku k Bohu i lidem. Jejich řady také ustavičně rostou a vstupují mezi ně i osobnosti současné – vzpomeňme jen svatého P. Kolbe, jenž v koncentračním táboře obětoval život za spoluvězně, nebo „anděla z Kalkaty“ Matky Terezy, jejíž proces svatořečení byl již zahájen. Připomínání a uctívání svatých proto nemůžeme považovat za nějaký přežitek z dávné minulosti; působení jejich příkladu se naopak jeví jako mohutná síla stále podněcující.

Pro důkazy nemusíme ani chodit daleko. Je to skutečně jen náhoda, že při všech velkých okamžicích našich moderních dějin, radostných i tragických, se shromáždily zástupy kolem sochy svatého Václava? Světce, k němuž se po staletí náš národ obrací s prosbou, aby nedal zahynouti nám ni budoucím?

* kolem 650 Damašek † kolem 750 Sv. Sabas

Damašek, rodné město Janovo, bylo od roku 666 sídlem kalifů a zůstalo jím až do roku 750, kdy byla dána přednost Bagdádu. Janův otec Sargun ibn Mansur – ačkoli křesťan – byl ministrem financí na kalifově dvoře a počítal s podobnou kariérou i u svého syna; neměl nic proti tomu, když chlapec sedal u stolu a hrál si s budoucím kalifem Jazidou. Když Jan dospěl, stal se zprvu spolupracovníkem a později nástupcem svého otce, ale koncem století se postavení křesťanů změnilo, neboť přízeň kalifů mizela. Jan odešel do Jeruzaléma a vstoupil jako mnich do proslulého kláštera sv. Sabase nedaleko města. Jeruzalémský patriarcha ho vysvětil na kněze a Jan se věnoval modlitbě, literární práci a kázání; můžeme-li věřit legendě, prodával mezitím z příkazu kláštera na ulicích koše.

Jan Damašský byl teolog, který uzavírá patristické období; jeho vliv obsáhl celý východní středověk a jeho hlavní dílo Pramen poznání, jež obsahuje zejména znamenitý Výklad o ortodoxní víře, bylo ve XII. století přeloženo do latiny a rozšířeno i na Západě; těšilo se podobné autoritě jako Teologická summa Tomáše Akvinského, který z něho ostatně lecčeho použil. Ve XIII. a XV. století se také stalo základem při jednání o unii mezi Východem a Západem. I když ve svých spisech hlavně shromáždil, co před ním řekli církevní spisovatelé nebo co vybral z koncilních jednání, je to víc než dílo kompilátora a právem je považován za posledního řeckého církevního Otce a klasického dogmatika této církve.

Ve své době byl znám svým statečným postojem k obrazoborcům, vystupujícím proti kultu obrazů znázorňujících svaté; podporoval je sám císař Lev III., na něhož nejspíš působil radikální islámský zákaz obrazů. Jan nehájil jejich zneužívání, rozlišoval uctívání, které náleží jen Bohu, a kult svatých na obraze; a pokud jde o jeho postoj k císaři, odvážil se dokonce vyřknout nad ním klatbu, i když nesmíme zapomínat, že se ho jako poddaný damašského kalifa nemusil bát. Jan Damašský je i autorem církevních hymnů, které se ještě dnes při východních liturgických slavnostech zpívají, takže jeho jméno není ani v tomto smyslu prázdňým zvukem.

Patron: námořníků a školáků
 Atributy: biskup s berlou,
 kotva, 3 zlaté koule, měšce
 nebo jablka

IV. století

O Mikuláši víme jen tolik, že pocházel z Malé Asie a že byl ve čtvrtém století biskupem v Myře v Lykii. Účastnil se prý níkajského koncilu, ale jeho jméno není v seznamu Otců, kteří tam byli; za Diokleciána byl vězněn. Všecko ostatní jsou legendy; nejslavnější z nich se týká tří dcer jeho souseda: Mikuláš se dozvěděl, že otec nemá pro ně věno a že se chystá poslat je za výdělkem na ulici, i vhodil

mu v noci oknem do světnice tři měšce zlaťáků.

Uctívání svatého Mikuláše se rychle rozšířilo po celé východní oblasti, takže jen v Konstantinopoli mu bylo zasvěceno dvacet pět kostelů; do začátku dvacátého století jich bylo v Řecku několik set. Také Západ mu nezůstal nic dlužen. Když se Saracéni zmocnili v XI. století Myry, byly ostatky světce převezeny do Itálie, do Bari, které se ihned stalo jedním z velkých poutnických míst křesťanského světa. Obzvlášť v Anglii je uctíván jako patron námořníků; i zde přibývalo valem kostelů nesoucích jeho jméno. Jako patron školáků je svatý Mikuláš, doprovázený oslem s dárky, uctíván dětmi v severní Francii, Nizozemí, Německu, Švýcarsku; klade jim v noci hračky a pamlsky do krbu.

* 340 Trevír † 397 Milán

Ambrož byl synem prefekta Galie; matka, horoucí křesťanka, se po smrti svého muže přestěhovala se třemi dětmi do Říma. Ambrož vstoupil po studiích do administrativy a byl poslán do Milána s titulem i funkcí konsula pro ligurskou provincii; byl to začátek skvělé kariéry, ale tento vzdělaný, energický, svědomitý muž byl určen pro jiné úkoly. Když zemřel milánský ariánský biskup Auxentius a mělo dojít k volbě, hrozilo nebezpečí, že se obě strany – ariánská i pravověrná – utkají, a protože Ambrož odpovídal za pořádek ve městě, přišel osobně na místo volby. Neměl hlas ve shromáždění, neboť byl teprve katechumenem a pokřtěn ještě nebyl. Nabádal ke klidu s takovou výmluvností, že nějaký hlas zvolal: „Ať je biskupem Ambrož!“ a všichni se s jásotem přidali, bránil se volbě, vida v tom zprvu div ne násilí. Nakonec přijal křest a za osm dní byl vysvěcen na biskupa. Neměl k tomu odborné vzdělání, a proto se dal do studia řečtiny, teologie a krásné literatury; takto vyzbrojen prosadil se jako učitel i pastýř. Postavil se energicky proti římskému aristokratovi Symmachovi, když žádal, aby zůstal v senátu pohanský oltář bohyně Vítězství. I Theodosia Velkého přiměl uznat právo a podřídit se mu; císař dal v Soluni usmrtit 7000 lidí – byly mezi nimi i ženy a děti – aby pomstil smrt gótského velitele zavražděného při lidovém povstání. Ambrož tento zločin pranýřoval. Theodosia vyloučil z církve, a ten po počátečním hněvu přece projevil nakonec lítost. Objevil se v kajínickém oděvu, aby se veřejně kál za své provinění a aby byl znovu přijat do církve. V době, kdy byl Milán císařským sídlem, napomáhal Ambrož se vši rozhodností tomu, aby stát byl ve vzájemných vztazích podřízen církvi. Měl zásluhu i o konverzi svatého Augustina, kterého pak sám pokřtil.

Ambrož byl nejen svědomitým správcem církve, byl především otcem věřících, chudých – jakmile nastoupil na biskupský stolec, rozdal jim své jmění. Byl výborný řečník, mezi jeho horlivými posluchači se nacházel též svatý Augustin, který o něm mluví s neobyčejnou chválou, byl rovněž apoštolem sociální spravedlnosti: „Země

patří všem, ne pouze bohatým.“ Za bojů s ariánstvím, kdy se stát dopustil v církevní oblasti nejednoho přehmatu, volal k pořádku i císaře: „Císař stojí uvnitř církve, ne nad ní.“ Miloval liturgii, zaváděl lidový zpěv, sám psal hymny a komponoval k nim melodie. Objevil těla několika světců a vyvolal tím kult ostatků i na Západě. Právem je považován vedle svatého Jeronýma, Řehoře Velikého a Augustina za jednoho ze čtyř velkých učitelů latinské církve.

DAMAS I.

11. prosinec

* kolem 305 † 384 Řím

Damas byl papežem od roku 366 do roku 384. Původem byl snad Španěl. Když zemřel papež Liberius, působil právě jako jáhen v Římě. Jeho kultura, jeho zbožný vztah k mučedníkům, jeho znalost Písma, to vše ho předurčovalo pro papežský stolec. Byl zvolen většinou římských kněží, ale vzápětí mu vyvstal soupeř v Ursinovi, jehož stoupenci vyvolali opravdové srocní. Ursinus pak zahájil proti Damasovi trestní proces, takže papež byl nucen ospravedlnovat se na koncilu italských biskupů. Musil čelit i rozkolům, vyvolaným v Římě kacířskými sektami – luciferiány, donatisty a novatisty; poslední léta měl potíže s ariány. Nic z toho mu však nezabránilo zabývat se životem církve, zjišťovat hroby mučedníků, pro něž napsal mnoho náhrobních nápisů, jichž se uchovalo kolem šedesáti. Roku 382 pověřil svatého Jeronýma revizí latinského překladu Nového zákona; Jeroným potvrzuje, že Damas byl sám dobrým znalcem Písma. Nepodobal se některým tehdejšími klerikům posedlým po penězích a počtách, myslel na svou budoucnost jinak: sepsal si sám náhrobní nápis a vyslovil v něm svou víru ve vzkříšení Pána Ježíše a naději na vzkříšení vlastní.

JANA FRANTIŠKA DE CHANTAL

12. prosinec

* 1572 Dijon † 1641 Moulins

Janin otec, baron de Framyot, byl prezidentem burgundského parlamentu; rodina byla dobře situována a cele oddaná katolické víře. Matku Jana nepoznala, neboť ta zemřela za osmnáct měsíců při narození jejího bratra André, pozdějšího arcibiskupa v Bourges. Měla však ještě starší sestru Markétu. S ní po její svatbě odjela do Poitou, právě v době, kdy otec prožíval v Dijonu těžké chvíle, nejso přívržencem ligy vévody de Guise. Ve dvaceti letech se provdala za barona de Chantal a měla s ním ve šťastném manželství šest dětí; manžel jí však brzy po úraze při lovu zemřel. Mladá vdova se usadila se čtyřmi dětmi v Dijonu, potom bydlila načas u svého tchána v Monthelonu, kde mnoho vytrpěla od jeho služky a zároveň milenky, jež na sebe strhla v domě všecku moc. V trpké samotě této melancholické krajiny se prohloubil její vnitřní život a vzal na sebe zřetelně mystické rysy.

Když jí bylo dvaatřicet roků, setkala se v Dijonu se svatým Františkem Saleským, který zde měl postní kázání. Bylo to významné datum v jejím životě; svěřila se jeho duchovnímu vedení a dopisovala si s ním o náboženských věcech. František Saleský snad v počátcích nepoznal, jak silné je v ní volání po mystickém životě, a vedl ji příliš asketicky. V tom směru jí velmi pomohly styky s nově založeným karmelitským řádem v Dijonu, protože díky tomu si ujasnila mnohé z toho, po čem toužila. Vypálila si dokonce žhavým železem na srdce jméno Ježíš, aby i navenek naznačila, za kým jde. Řeholní život ji sice přitahoval, ale zatím to necítila jako neodolatelné volání. A právě v té době ji František Saleský zasvětil v Annecy do svých plánů: chtěl založit ženský řád bez klauzury, který by byl přístupný i starším nebo zdravotně slabším ženám. Řeholnice by se věnovaly rozjímání, ale hlavně péči o chudé a nemocné, neboť v plnění takovýchto povinností viděl František především cestu ke svatosti. Vznikla tak kongregace Navštívení Panny Marie a Jana s několika družkami složila předepsaný slib, ale zatím ještě zů-

stávala vázána rodinnými povinnostmi. Po svatbě své nejstarší dce-ry zanechala starého otce u svého syna Celse-Bénigne, jehož dcerou byla později slavná markýza de Sévigné, a odjela do Annecy.

Saleziánky se nesetkávaly vždy při své práci s pochopením, znamenalo to příliš velkou novotu, tento styk řeholnic s okolním světem, ale kongregací přibývalo, takže při smrti Jany Františky de Chantal měl rád už sedmdesát domů. Lyonská pobočka vedla ke změně kláš-terního řádu: na nátlak arcibiskupa Marquemonta musily saleziánky přijmout klauzuru, slavnostní sliby, a tak byl styk s chudými a ne-mocnými zpřetrhán. František Saleský trval na tom, aby každý dům byl nezávislý, a odmítl jmenovat generální představenou. Jeho vztah k Janě byl nadále přátelsky vroucí, plný důvěry, ale od roku 1616 se setkávali stále řidčeji, neboť se mu zdálo, že častý styk brzdí duchov-ní vzestup jich obou; Jana Františka tím trpěla, ale nejbolestnější bylo pro ni rozloučení s jejím duchovním rádcem, neboť roku 1623 František Saleský zemřel. Od té doby se kromě péče o klášter v Annecy, kde byla znovu zvolena představenou, starala o jeho spi-sy; spočívala na ní však i starost o ostatní domy, které založila, a tře-baže podle přání Františka Saleského nebyla jejich generální před-stavenou, navštěvovala je a byla často na cestách. Při návratu z jedné z nich se zastavila v Moulins a tam zemřela; její tělo odpočívá vedle svatého Františka Saleského v Annecy.

Patronka: slepců, nemocných dětí, sklenářů, nožířů

Atributy: kříž, pochodeň, svítilna, kniha, palma, meč nebo dýka

III. století

Svatá Lucie je vedle svaté Agáty nejslavnější sicilská mučednice; mučednickou smrt podstoupila nejspíš za císaře Diokleciána roku 304. Její život i martýrium byly legendou zkrášleny, ale její historičnost je ověřena objevením jejího hrobu v Luciině katakombě v Syrakusách. Jinak o ní nic nevíme, neboť zpráva o jejím utrpení je jen vymyšlený příběh inspirovaný jinými mučednicemi,

Agátou, Cecílií, Anežkou. I tak dialog mezi Lucíí a soudcem, jak je zde zachycen, má v sobě cosi velkého a Tomáš Akvinský se ho ve své Teologické summě dvakrát dovolává, když mluví o panenství. Jméno Lucie, odvozené od slova lux, světlo, jí vyneslo pověst, že uzdravuje oční nemoci; obrazy znázorňují světlíci s jehlicí, na níž má oči nabodnuty; i to se váže k legendě, kde jí byly oči vyloupany.

Atributy: kniha, pero nebo kříž

* 1542 Fontiveros

† 1591 Ubeda

Jan de Yepes ztratil ve dvou letech otce a matka se s třemi dětmi odstěhovala do Mediny del Campo, kde měla pro sebe i nejstaršího syna lepší pracovní podmínky; prostřední ze synů zemřel. Peněz bylo málo a Jan tedy studoval na jezuitské koleji a přitom pracoval jako ošetřovatel v nemocnici. Když zakladatel špitálu viděl, jak má rád knihy a jak touží sloužit církvi, platil mu teologické studie s tím, že bude Jan potom v jeho nemocni-

ci duchovním. On si chtěl však sám určit svou životní dráhu a vstoupil v jedenadvaceti letech ke karmelitánům v Medině. Ti brzy odhadli mladého novice a poslali ho na univerzitu do Salamanky, kde byl také vysvěcen na kněze. Život v karmelitánském řádu se mu zdál málo přísný, a proto zamýšlel přejít ke kartuziánům, ale zdánlivě náhodné setkání s Terezou z Ávily mu v tom zabránilo. Prohlásil, že je ochoten zůstat v řádu, ale s podmínkou, že v krátké době obnoví jeho původní přísný ráz. Tereza souhlasila, a Jan s jedním ze svých druhů založil 1568 v Duruelu klášter bosých karmelitánů; velmi brzy se ukázalo i na jiných kláštorech, že je výborný organizátor, a ze všech stran přicházeli žáci. Za tři roky se stal zpovědníkem v klášteře v Ávile, kde Tereza byla právě jmenována převorkou; po pětileté službě ho nazvala „nebeským a božským mužem“, jinde zas mluví o jeho velké zkušenosti a vzdělání. Spojené síly obou svatých proměnily úplně komunitu zatím dosti vlašnou, ale rozpor mezi bosými

karmelity a řeholníky méně horlivými vynesl nakonec Janovi od Kříže – toto jméno přijal v Duruelu – vězení v toledském klášteře, odkud se mu podařilo uniknout teprve za rok. Byl to čas velké tvůrčí práce, ale marně bychom v jeho díle hledali trpkost, nenávisť k těm, kdo ho pronásledovali; napsal zde své nejkrásnější mystické básně. Z Toleda odešel do Andalusie a tam kromě tří roků v Segovii žil až do smrti.

Slunce, barvy tohoto kraje, jeho vášně, jeho židovské i maurské legendy jako by cele prostoupily dílo tohoto umělce, myslitele i mystika; patří ve svém celku k velkým pokladům křesťanské kultury. Výstup na horu Karmel obsahuje osm písní líčících blaho duše spojující se s Bohem; k nim jsou připojeny tři knihy prozaických komentářů. Jakýmsi pokračováním je Temná noc, druhým podobným souborem je Duchovní píseň, čili „Výklad písní, jež pojednávají o milostných stycích mezi duší a Kristem, jejím chotěm“; je to celkem čtyřicet básní, jež jsou pak verš po verši komentovány. Základní idea pochází z Písně písní, ale jsou zde i výrazné prvky středověké i renesanční. Je i autorem souboru Pramen lásky žhavý a rovněž různých církevních naučení a listů. Jan je světec a učitel úplné svobody Božích dětí a jeho písně zůstaly pro celou budoucnost dědicstvím, určeným optimistickým, silným duším, které bojují o svou svobodu především na poli lásky.

Jeho život byl už od dětství těžký, zkoušel od bratří, kteří netoužili jít za ním, setkával se s nepochopením svých představených, a i zemřel osamocen v klášteře v Ubedě.

PETR KANISIUS

21. prosinec

Atributy: kniha,
nápis Charitas

* 1521 Nijmegen
† 1597 Fribourg

Petr pocházel z vážené patricijské rodiny a proti vůli svého otce odešel do Kolína nad Rýnem studovat teologii. Zde se seznámil s jedním z prvních žáků Ignáce z Loyoly a vstoupil roku 1543 do Tovaryšstva Ježíšova. V Kolíně byl v té době arcibiskupem Hermann

von Wied, který přešel tajně k luteránství. Katolická strana vyslala v té věci Kanisia k císaři Karlu V.; arcibiskup byl sesazen a Porýní zůstalo katolické. Když byl vysvěcen na kněze, vydal ze všeho nejdříve spisy svatého Cyrila Alexandrijského a Lva Velikého; upozorňoval na sebe stále víc i jako učitel, debatér a kazatel. Kardinál Otto Truchses, biskup augsburský, si ho vyžádal jako teologa na tridentský koncil. Učil později rok v Messině a po složení slavnostního slibu byl jmenován profesorem teologie na ingolstadtské univerzitě; i tím chtěl bavorský vévoda čelit rozmáhajícímu se protestantství. Kanisius měl takto velký podíl na přestavbě německé církve otřesené rozštěpením víry a ne nadarmo byl nazván druhým apoštolem této země po Bonifácovi.

Jiná výzva přišla přímo od císaře, aby spravoval vídeňskou diecézi, a mladý jezuita zde složil své nejnámennější dílo, katechismus; ten dosáhl přes čtyři sta vydání a byl přeložen do patnácti jazyků; používalo se ho v Evropě i v zámoří. Z Vídně přešel do Čech, kde byla situace katolické církve obzvlášť nejistá, a založil zde kolej, z níž se stala později univerzita. V pětatřiceti letech byl jmenován prvním představeným nově založené hornoněmecké řádové provincie a v intervalu patnácti let založil tolik klášterů, seminářů, kolejí, že musily být zřízeny ještě dvě další germánské provincie. Úcta, které se Kanisius všude těšil, přispívala k získávání domácího dorostu. Byl důvěrníkem církevních knížat i papežů, kteří ho zvali na důležitá církevněpolitická jednání, korespondoval i s císařem; jeho vydané listy zabírají přes osm tisíc stran. Jeho osobní vliv i debatérský věhlas učinily z něho obávaného protivníka, a jestliže velká část Německa zůstala v XVI. století katolická, děkuje za to jemu. Od roku 1580 až do své smrti konal apoštolát ve Fribourgu ve Švýcařích, ale posledních šest let, unaven nepřetržitou prací, žil v tamější koleji v ústraní. Zemřel obklopen obecnou úctou; jeho pohřeb byl triumfální.

* 1390 Keeny u Krakova † 1473 Krakov

Byl synem starosty rodné vesnice a vystudoval na slavné krakovské univerzitě; z ní odešel 1417 s titulem licenciáta a mistra. Byl postaven do čela mnišské školy opatství v Bozogrobcy a po osmi letech jmenován profesorem svobodných umění na krakovské univerzitě. Bylo to v době husitských válek, Polsko zpustošené, lidé zubožení; příležitost pro člověka citlivého srdce, jakým byl Jan Kentský, který nade vše miloval chudé a vnášel útěchu všude, kde bylo třeba. Tento velmi vzdělaný muž, autor důležité práce věnované kazuistice, vykonal jako chudý poutník cestu k Božím hrobů v Jeruzalémě a čtyřikrát do Říma k hrobům svatého Petra a Pavla.

ŠTĚPÁN

26. prosinec

Patron: jáhnů, koní a kočích, zedníků
Atributy: kameny, palmová ratolest

I. století

Mučedníka Štěpána známe jen ze Skutků apoštolů. Byl prvním ze sedmi jáhnů mladé křesťanské církve; jáhen byla osoba, která pomáhala apoštolům ve správních věcech. Soudě podle jeho jména Stefanos, můžeme Štěpána zařadit mezi helénisty, o nichž se mluví ve Skutcích; byli to křesťané židovského původu nebo nově získaní stoupeni, kteří vyšli pravděpodobně z jeruzalémských synagog řeckého jazyka. Štěpán se velmi brzy věnoval kazatel-

ství. Byl tak nadšený apologeta, obdařený mnoha milostmi, že to za krátko podráždilo Židy; sanhedrin ho dal zatknout, a využívaje falešných svědků, kteří vypovídali, že „tenhle člověk vede neustále řeči proti chrámu a proti Zákonu a také říkal, že Ježíš Nazaretský zboří tento chrám a změni ustanovení, která máme od Mojžíše“, vyslyšel ho. Všichni, kdo seděli ve veleradě, upřeně se na něj podívali a viděli, že jeho tvář se podobá tváři anděla, praví Písmo. Když se ho velekněz zeptal, je-li tomu tak, co říkají svědci, pronesl Štěpán obdivuhodnou řeč opírající se o Starý zákon a rabínské tradice. Vyzvedl dva hlavní body: Boha je možno nalézt nejen v chrámu a v Palestině, ale kdekoli; židovští vůdcové odmítali stále Boží proroky, pronásledovali je, kamenovali a své dílo dovršili vraždou Spravedlivého, Syna člověka. Když to Židé slyšeli, „rozzuřili se a skřípali zuby proti němu. On však, plný Ducha svatého, pohleděl k nebi a spatřil Boží slávu a Ježíše, jak stojí po Boží pravici. Zvolal: Vidím nebesa otevřená a Syna člověka, jak stojí po Boží pravici. Oni se však dali do velkého křiku, zacpávali si uši a všichni se na něho zuřivě vrhli.“

Vyvlekli ho za zdi Jeruzaléma a kamenovali. Jáhen před smrtí ještě zvolal: „Pane, nepočítej jim tento hřích!“ Při popravě byl i Pavel, budoucí apoštol národů, který se sice kamenování neúčastnil, ale kamenujícím hlídal oděvy. Svatý Augustin mohl tedy právem říci: „Kdyby se byl Štěpán nemodlil, církev by nebyla získala Pavla.“ Svatý Štěpán, o němž se mluví jako o prvomučedníku, zahynul mezi rokem 36–38.

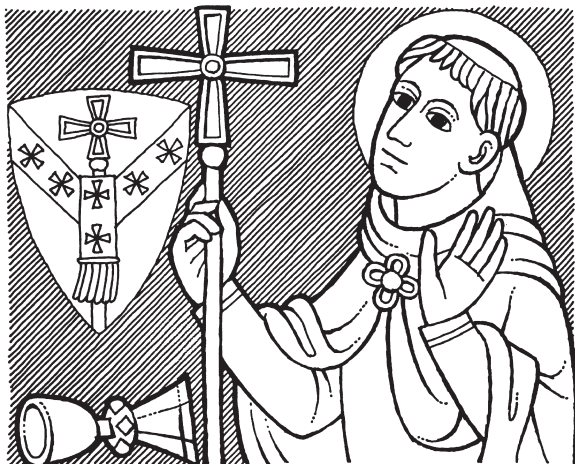

Patron: teologů, úředníků,
notářů, spisovatelů
Atributy: kniha (či svitek),
orel, had, hrob

I. století

Jan byl bratr apoštola Jakuba a pocházel stejně jako Petr z Betsaidy; otec byl rybářem, matka Salome snad byla sestrou Panny Marie. Ježíš Jana povolal, když ten spravoval na břehu jezera sítě; předtím byl učedníkem Jana Křtitele. On je ten apoštol, „kterého Ježíš miloval“; byl svědkem vzkříšení dcery Jairovy, byl při Proměnění i v hodině Kristovy úzkosti v Getsemanské zahradě, jemu svěřil Ježíš na kříži svou matku, on první poznal vzkříšeného

Spasitele. Po Letnicích byl stále po boku Petra, byl jedním ze „sloupů církve“. Podle svatého Ireneje byl Jan za Domiciána vypovězen na Pathmos, kde napsal své Zjevení. Je autorem podivuhodného čtvrtého evangelia – i když se někteří moderní vykladači přiklánějí k názoru, že je napsal jeho žák – a tři listů; přisuzuje se mu rovněž několik spisů apokryfních. Když skončilo jeho vyhnanství, vrátil se do Efesu a tam za Trajánovy vlády ve vysokém věku zemřel. V každém případě stál v Efesu už ve čtvrtém století kostel zasvěcený svatému Janu; bazilika, z níž zůstaly jen trosky, datuje se z doby Justiniánovy. Pokud jde o smrt Panny Marie v Efesu u Jana, naráží se zde na velké potíže historické.

Atributy: berla,
palma, meč, pohár

* 1118 Londýn
† 1170 Canterbury

Rodiče byli Normani usedlí v Londýně. Tomáše dali nejprve do školy k augustiniánským kanovníkům v Mertonu a pak ho poslali na studie do Paříže.

Po návratu měl přístup do domu arcibiskupa Theobalda z Canterbury, který si ho velmi oblíbil a poslal ho na právnické studie do Bologně a Auxerre; roku 1154 se stal arcijáhnem v Canterbury. Téhož roku nastoupil na trůn jeho přítel Jindřich II., jeden z nejskvělejších, ale i nejbezohlednějších králů středověku; byl to v té době už zkušený válečník, ale jinak potřeboval jako mladý muž vedení a pomoc, a arcibiskup Theobald mu doporučil za kancléře Tomáše Becketa. Sedm let žil Tomáš v přátelském vztahu ke králi, který si cenil i jeho administrativních schopností a aristokratického chování. Byli jedno srdce a jedna duše, jak řekl kterýsi historik; král byl přes svou vášnivou i pánovitou povahu na kancléři stále závislejší. Když roku 1161 arcibiskup Theobald zemřel, nabídl Tomáši jeho stolec, ale ten odmítl. Znal totiž sám sebe a věděl, že by jako církevní kněz nebyl ani povolný, ani poslušný světské moci. Nakonec přece jen podlehl královým pobídkám a úřad přijal; 1162 byl vysvěcen na kněze a den nato na biskupa. Jen jediný z anglických biskupů se stavěl proti tomu, aby byl kancléř jmenován arcibiskupem: Gilbert Foliot, který bude mít později v Becketově životě neblahou úlohu.

Becket varoval krále, říkal mu rovnou, že mezi nimi nezbytně vzniknou spory; bylo už tehdy zřejmé, že svoboda církve bude pro

něho důležitější než Jindřichovo přátelství. Když po vysvěcení na biskupa složil úřad kancléře, viděl v tom král urážku a vypovězení poslušnosti. Vzal si jako poradce Foliota a postaral se, aby byl tento prelát jmenován biskupem v Londýně; vztahy mezi Jindřichem a Tomášem se den ze den zhoršovaly. Král svolal synodu do Clarendonu, ale arcibiskup se tvrdě postavil proti takzvaným clarendonským ústavám, které podřizovaly církevní soudnictví soudnictví královskému, křesťanské římské právo románskému právu pohanskému. Becket se octl v izolaci a král se navíc obrátil na papeže, aby potvrdil clarendonské ústavy a aby jmenoval legátem Rogera z Yorku; papež napsal Tomáši, aby zůstal pevný. Jindřich pozval arcibiskupa na synodu do Nothamptonu a zde byl Becket odsouzen; král přikročil i k různým finančním šikanám a Foliot Tomáši připomněl jeho nízký původ, všechno, zač byl králi zavázán, a naléhal, aby rezignoval. Becket se dozvěděl, že ho král chce dát zatknout, a jedné noci se v přestrojení přeplavil do Francie. Vyhledal papeže a vysvětlil mu, že nechce rezignovat v důsledku králových hrozeb, aby nevznikl precedenční případ, ale že je ochoten vrátit úřad do rukou Kristova náměstka. Alexandr III. ho přijal do svých služeb, ale nejdřív ho poslal do cisterciáckého opatství v Pontigny, aby se tam učil žít prostě a mohl být „utěšitelem chudých“. Žil v exilu šest roků, ale přesto se snažil usmířit se svým bývalým přítelem; Jindřich však nechal tři jeho dopisy bez odpovědi. Becket poněkud neuváženě krále exkomunikoval, a ten, zastrašen hrozbami Alexandra III., se sešel 1170 ve Frétevalu s Tomášem a navenek se s ním usmířil; při loučení mu však nedal políbení pokoje, a Becketovi bylo jasné, že jeho návrat do Anglie znamená pro něho smrt. Král Ludvík VII. ho vybízel, aby zůstal ve Francii, ale on cítil, že musí jít svou křížovou cestou, a přeplavil se zpět. Vedl si dál směle, trval na exkomunikaci arcibiskupa z Yorku, jenž korunoval Jindřichova syna, i biskupů, kteří se tohoto obřadu účastnili – Foliota a Jocelína ze Salisbury. Jejich stížnost vyvolala králův hněv; vykřikl prý: „Kdo mě zbaví toho domýšlivého klerika?“ Čtyři šlechtici vzali královu otázku doslova, a chtějíce se mu zalíbit, Tomáše Becketa v jeho katedrále zavraždili. Jeho hrob se stal jedním z hlavních poutních míst Anglie a sám Jindřich II. se u něho později veřejně kál.

Patron: dobré úrody,
domácích zvířat

† 335 Řím

Atributy: papežské roucho
a berla, kniha, mušle, býk

Silvestr I., rozený Říman, byl papežem od roku 314 do roku 335. Bylo to období poměrně klidné, protože reorganizaci církve provedl jeho předchůdce Miltiades a císař Konstantin zajišťoval křesťanům oporu. Silvestr musil však počítat s tím, že císař se bude vměšovat do věcí náboženských i kněžských, zejména za krize vyvolané ariánstvím a donatismem; zdá se, že v tom směru byla papežská autorita zastíněna autoritou císařskou, neboť na níkajském koncilu, kde bylo ariánství definitivně zamítnuto, se papež dal zastupovat svými preláty. I tak měl Silvestr I. důležitou roli při proměně pohanského Říma v křesťanský; za jeho pontifikátu byla postavena bazilika sv. Jana v Lateránu, sv. Petra ve Vatikáně a sv. Pavla před hradbami. Jisté je, že za svou popularitu děkuje Silvestr spíš legendě než historii; a ovšem i tomu, že jeho památka se slaví posledního dne občanského roku.

Rejstřík

- Agáta 31
Albert Veliký 205
Alexius a druhové 33
Alfons z Liguori 129
Alois Gonzaga 93
Alžběta Uherská 208
Ambrož 220
Anděla Mericiová 24
Anežka Česká 204
Anežka Římská 19
Anselm 54
Ansgar 30
Antonín Maria Klaret 191
Antonín Veliký 16
Antonín z Padovy 89
Atanáš (Athanasios) 65
Augustin 155
Augustin z Canterbury 79
Barnabáš 88
Bartoloměj 149
Bazil Veliký 9
Beda Ctihodný 74
Benedikt a druhové 150
Benedikt 113
Bernardin Sienský 73
Bernardeta Soubirousová 54
Bernard z Clairvaux 143
Blažej 29
Bonaventura 117
Bonifác 83
Brigita 122
Bruno 178
Cecílie 210
Cyprián 164
Cyril a Metoděj 110
Cyril Jeruzalémský 45
Cyril Alexandrijský 101
Česlav 118
Damas I. 221
Dionýsius (Denis) a druhové 179
Dominik 135
Edmund Kapián 214
Efrém Syrský 87
Eusebius z Vercelli 131
Fabián 18
Filip Neri 78
Filip a Jakub 66
Florián 67
František Xaverský 216
František z Assisi 176
František z Pauly 48
Františka Římská 39
František Saleský 20
Gertruda 207
Gorazd a druhové 125
Hedvika 183
Hilarius 14
Hroznata 117
Hubert 197
Hyacint 119
Ignác Antiochijský 185
Ignác z Loyoly 127
Irenej 102
Izák Jogues 189
Izidor 49
Jáchym a Anna 124
Jakub 123

Jan Sarkander	68	Kazimír	36
Jan Kentský	228	Klára	138
Jan Křtitel	99	Klement I.	211
Jan Ogilvie	40	Klement Maria Hofbauer	42
Jan z Boha	38	Kolumban	211
Jan Leonardi	180	Kornelius	164
Jan Eudes	142	Kosma a Damián	169
Jan od Kříže	225	Lev Veliký	200
Jan Kapistránský	190	Lucie	224
Jan Damašský	218	Ludmila	162
Jan Fisher	95	Ludvík IX.	150
Jan Evangelista	230	Lukáš	187
Jan Nepomucký	72	Marek	59
Jan Nepomuk Neumann	92	Marie Gorettiová	112
Jan Zlatoústý	161	Marie Magdaléna	120
Jan Křtitel de la Salle	51	Marie Magdalena de Pazzi	77
Jan Maria Vianney	131	Markéta Marie Alacoque	184
Jan Brébeuf	188	Markéta Skotská	209
Jan I.	73	Martin	201
Jan Bosco	27	Marta	125
Jana Františka de Chantal	222	Martin de Porres	196
Januáriuš	167	Martin	53
Jeroným	173	Matěj	71
Jeroným Emiliani	32	Matouš	168
Jindřich	114	Melichar Grodecký	160
Jiří	58	Michael, Gabriel a Rafael	172
Josafat Kuncevič	203	Mikuláš	219
Josef	46	Monika	154
Josef Kalazanský	152	Nereus a Achilleus	70
Justin	81	Norbert	85
Kajetán	134	Ondřej	213
Kalist I.	181	Pankrác	70
Kamil de Lellis	115	Patrik	44
Karel Boromejský	198	Pavel	106
Karel Lwanga a druhové	82	Pavel od Kříže	189
Karel Spinola	160	Pavel Miki a druhové	31
Kateřina Sienská	61	Perpetua a Felicita	37

Petr Chanel 60
Petr Kanisius 226
Petr Chryzolog 126
Petr 104
Petr Damiani 34
Pius X. 145
Pius V. 63
Polykarp 35
Poncián a Hippolyt 140
Prokop 109
Radim 180
Rajmund z Penafortu 13
Robert Bellarmin 166
Růžena z Limy 147
Řehoř VII. 75
Řehoř Naziánský 10
Řehoř Veliký 158
Scholastika 32
Silvestr I. 233
Sixtus II. a druhové 134
Stanislav 52
Šebestián 18
Šimon a Juda 193
Štěpán 228
Štěpán I. Uherský 140
Terezie od dítěte Ježíše 174
Terezie od Ježíše (z Ávily) 181
Timotej (Timoteus) a Titus 22
Tomáš 108
Tomáš More 96
Tomáš Akvinský 26
Tomáš Becket 231
Tři králové 12
Turibius z Mongroveja 47
Václav 171
Vavřinec 137
Vavřinec z Brindisi 119
Vincenc z Paula 169
Vincenc Ferrerský 50
Vincenc 20
Vít 91
Vojtěch 57
Wolfgang 194
Zdislava 80
Zikmund 63

 **SVATÍ
CÍRKEVNÍHO
ROKU**

**J O S E F
H E Y D U K**

ILUSTRACE ZDIRAD ČECH
OBÁLKA A GRAFICKÁ ÚPRAVA ZDENĚK STEJSKAL
VYDALO NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, SPOL. S R. O.,
ROKU 2012 JAKO SVOU 1084. PUBLIKACI
ODPOVĚDNÁ REDAKTORKA RADKA FIALOVÁ
VYDÁNÍ DRUHÉ. STRAN 240
VYTISKLA TISKÁRNA EKON, JIHLAVA
DOPORUČENÁ CENA 278 KČ

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, SPOL. S R. O.,
PRAHA 3, VÍTA NEJEDLÉHO 15
E-MAIL: INFO@IVYSEHRAD.CZ
WWW.IVYSEHRAD.CZ

ISBN 978-80-7429-293-4